

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 24

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.
 Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. — Рівне: РДГУ,
 2002. — 176 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики громадянського виховання, а також з питань педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в дошкільних закладах, сучасній школі, вищих навчальних закладах та позашкільних установах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також працівників позашкільних установ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
 (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
 (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
 (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
 (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
 (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
 (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
 (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
 (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
 (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
 (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
 (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
 (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
 (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
 (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
 (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
 (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
 (протокол № 4 від 29.11.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет
 ISBN 966 — 7281 — 07 — 5. © Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

Англійська мова. Психологічні особливості іншомовної комунікації в умовах гімназії.

Німецька мова. Самовираження, самореалізація особистості учня в процесі оволодіння фоновими знаннями та культурою народу, мова якого вивчається.

Природничих наук. Самовираження, самореалізація гімназистів на уроках природничих наук.

Суспільних наук. Самовираження, самореалізація гімназистів на уроках суспільних наук.

Трудового навчання. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності та самовираження особистості в процесі творчості.

Фізичного виховання. Самовираження, самореалізація особистості на уроках фізичного виховання.

Точних наук. Самовираження, самореалізація особистості вчителя та учня.

Початкового навчання. Формування творчої особистості, її самовираження та самореалізація в умовах навчально-виховного процесу.

Кожна кафедра складає план роботи за такими розділами: 1. Короткий аналіз роботи за попередній рік. 2. Основні напрямки роботи в новому навчальному році. 3. Організація самоосвіти вчителів. 4. Тематика засідань кафедри. 5. Результативність роботи кафедри. 5. Графік проведення позакласних заходів. 6. Організація роботи з обдарованими дітьми.

Кожен вчитель теж працює над власною самоосвітньою темою. Основними напрямками самоосвітньої роботи вчителів гімназії є: особистісно-орієнтоване навчання; тематичний облік знань, вмій та навичок учнів; гармонізація сімейно-шкільної діяльності в системі громадянського виховання.

Важлива роль в організації методичної роботи належить методичному центру. Тут зосереджені фахові журнали, газети; створена картотека методичної літератури, домашньої бібліотек вчителів, роботи над проблемною темою гімназії та кафедр, відкритих уроків учителів гімназії, зібраний інформаційний каталог перспективного педагогічного досвіду вчителів гімназії. Оформлені матеріали: “Нові інформаційні технології”, “Сучасний урок”, “Вчителю-початківцю” тощо. У кабінеті відібрані матеріали з практики роботи творчих груп, атестаційні матеріали, зразки уроків, матеріали науково-практичних конференцій, посібники, монографії, наукові доробки вчителів.

Таким чином, підвищення педагогічної майстерності учителів гімназії здійснюється на чотирьох рівнях: шкільному (предметні кафедри, творчі групи, методичні дні, методичні тижні, самоосвіта, творчі звіти, науково-практичні конференції, семінари-практикуми, педагогічні консиліуми, діагностування, атестація), міському (школа молодого вчителя, предметні методичні секції, творчі групи, семінари-практикуми, конкурси “Учитель року”, методичні фестивалі уроків, консультації, школа педмайстерності, керівництво секціями МАН), регіональному (асоціація керівників закладів нових типів, науково-практичні конференції та педагогічні читання, кваліфікаційні курси, цивільні курси, участь у роботі екологічної ліги, лабораторія інноваційних виховних технологій), міжнародному (“Модель ООН-Україна”, співпраця з євроколеджем м.Вьорзелен, АКСЕЛЗ, співпраця з гімназією м. Познань).

Такий підхід сприяє удосконаленню педагогічної майстерності учителя, класного керівника, підвищенню рівня його культури, розвитку мислення, а також модифікувати зміст, форми і методи здійснення навчально-виховного процесу, забезпечити інтелектуальний і моральний розвиток особистості гімназиста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання. – К., 1997.
2. Мошков В.В. Навчання іноземних мов: деякі підсумки та перспективи. //Іноземна мова. – 2000. – №1.
3. Нові технології навчання і виховання у сучасній зарубіжній школі. (Тези наукового семінару). – К.: Інститут педагогіки АПН, 1997
4. Мистецтво життєтворчості особистості. /За ред. В.Доній, Г.Несен, Л.Сохань, І.Єрмаков. – К., 1997.
5. Школи нового типу в Україні: Метод. посібник /В. Паламарчук, І.Єрмаков, Г.Ісаєва та ін. – К.: ІСДО, 1996.
6. Дем’янюк Т.Д. Методика виховання в сучасній школі. – К.: РДГУ, 2000. – 286с.

Одержано редакцією 12.09.2002.

УДК: 376. 5. 03

Л.Є. ГУРІНЧУК, Т.Д. ДЕМ’ЯНЮК, В.Ф. МЕЛЬНИЧУК

ЦІЛЬОВА ТВОРЧА ПРОГРАМА ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Відповідно до концепції превентивного виховання основними завданнями цієї програми є: створити умови для формування позитивних якостей особистості в процесі різноманітних видів трудової, навчальної, позашкільної й іншої діяльності, що сприяють інтелектуальному, морально-етичному, естетичному розвитку, виробленню стійкості до негативних впливів;

забезпечити соціально-психологічну діяльність, педагогічно зорієнтовану на протидію втягування дітей і молоді в негативні ситуації;
 надавати комплексну психолого-педагогічну та медико-соціальну допомогу тим неповнолітнім, які її потребують;
 забезпечити адекватну соціальну реабілітацію неповнолітніх, які вчинили протиправні дії або зловживають психоактивними речовинами;
 утверджувати принципи загальнолюдської моралі, справедливості, патріотизму, працелюбності, інших добродійностей;
 допомогти вихованцям суттєво збагатити знання і оволодіти мистецтвом самовиховання; викликати в кожного бажання свідомого прагнення до вдосконалення власного "Я";
 стимулювати школярів до здорового способу життя і позитивної соціальної орієнтації, сприяти валеологізації навчально-виховного процесу, навчанню з раннього віку навичкам охорони власного життя і здоров'я.

Програма складається з таких розділів: "Пізнай себе", "Я – особистість", "Створи себе сам", "Гармонія душі і тіла", "Власне здоров'я – у власних руках", "Я – за здоровий спосіб життя", "Здоровий дух дає здорове тіло", "Закон – один для всіх".

РОЗДІЛ I. "ПІЗНАЙ СЕБЕ"

Пам'ятка учневі: пам'ятай, світ людини і власний, неповторний духовний світ – лейтмотив життя людини. Задумайся над проблемами майбутнього життя, професійного самовизначення, вибору способу життя, пошуку його сенсу. Вивчення власної особистості – важливий момент для становлення самосвідомості. Знання про себе сприяють адекватній самооцінці.

Класний керівник: має спонукати учнів до вивчення своєї особистості – її структури, джерела розвитку та вікових особливостей. Ознайомити із загальною структурою діяльності; дати рекомендації для самоосвіти: розкрити проблеми входження людини у світ матеріальної та духовної культури; прилучати до загальнолюдських цінностей; приділяти увагу на проблему самовиховання, допомогти знайти шляхи його здійснення. Пізнання людиною самої себе, таємниць свого життя – один із духовних пошуків.

Програмні тези: особистість та її структура. Людина, індивід, індивідуальність. Самопізнання. Характер як неповторне, стале, індивідуальне поєднання психологічних рис особистості. Виявлення характеру через вчинки. Вольові риси характеру. Самовиховання як необхідна умова розвитку особистості. Прагнення до ідеалу. Мистецтво стати і бути людиною. Самосвідомість. Самооцінка. Сенс життя. У пошуках сенсу життя. Розумне влаштування власного життя. Сучасний світ та проблеми людини. Мораль, моральність, духовність. Основні критерії моралі. Молодь у сучасному світі. Культура поведінки, етикет. Реалізація можливостей особистості в сучасному світі. Бути особистістю. Мистецтво бути собою.

Види діяльності : **1-4 класи:** години спілкування: "Тато, мама і я", "Нашому роду нема переводу", "Моя сім'я"; бесіди: "Про честь і слухняність", "Ти і твої товариші", "В чому виявляється ввічливість"; сюжетно-рольова гра "Веселі правила гарного тону"; ігри-заняття "Шкільні правила етикету", "Ввічливо-неввічливо"; свято "Чарівні слова"; гра "З.С.С" ("Знай самою себе"); **5-8 класи:** година спілкування "Краса справжня і штучна"; усний журнал "Кодекс моральних цінностей"; мозкові штурми "Спілкування - це...", "Що заважає людям поводитися гідно?"; тестування; анкетування; творчі роботи; інформаційне повідомлення "Толерантна людина"; рольова гра "Цивілізація"; **9-11 класи:** година спілкування "Моє майбутнє"; диспут "У чому сенс життя?"; усний журнал "Загальнолюдські цінності"; інформаційні повідомлення "Три сторони спілкування", "Слухати - розуміти - взаємодіяти"; семінари; тестування; анкетування; творчі роботи; тренінги.

Опорні поняття: особистість, індивід, індивідуальність, самопізнання, самосвідомість, самооцінка, мораль, моральність, духовність, етикет.

У записник школяреві. "Найпрекрасніші і в той же час найщасливіші люди ті, хто прожив своє життя, піклуючись про щастя інших". (В. Сухомлинський). "Людина, яка думає тільки про себе і шукає в цьому свою вигоду, не може бути щасливою". (Сенека). "Без будь-якої мети і прагнення до неї - не живе ні одна людина. Втративши мету і надію, людина здатна перетворитися на чудовисько..." (Ф. Достоєвський). "Сенс нашого життя - безперервний рух". "У кого немає цілі, той не знаходить радості ні в якому занятті". (Г. Лессінг). "Ціль життя є серцевина людської гідності і людського щастя". (К. Ушинський). "Горе людям, які не знають сенсу життя свого". (Б. Паскаль).

РОЗДІЛ II. "Я - ОСОБИСТІТЬ"

Пам'ятка школяреві : пам'ятай, "Благодійна душа буде насичена, і хто напоїть інших, той сам наповнений буде" (Біблія). Поважай себе, тоді інші поважатимуть тебе.

Класний керівник (основні завдання): виховувати особистість учня у контексті народної духовності, формувати правову та національну свідомість; сприяти утвердженню принципів людської моралі, правди, доброти, справедливості, милосердя, працелюбності та інших добродійностей;

виховувати активну самостійну особистість, свідомого громадянина України; стрижнем сучасного виховного процесу є виховання життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Програмні тези: особистість. Чого я хочу? Що я можу? Що я повинен? Самовдосконалення і саморозвиток. Як сформувати свій стиль життя? Принципи мого життя. Принципи людської моралі. Свідомий громадянин України. Який він? Становлення людини як особистості. Бути особистістю. Потреба бути особистістю. Самооцінка та свобода особистості. Здатність бути особистістю. Цінні судження. Сходінками розвитку особистості. Наслідування ідеалу. Вплив середовища на становлення особистості. Як стати інтелегентною людиною? Орієнтування на загальнолюдські цінності.

Види діяльності: 1 - 4 класи: відверта розмова "Чому треба поважати старших"; уроки "Милосердя"; ігри-заняття "Ти і Ви", "Як звертатись до старших"; години спілкування "Мое і спільне"; конкурс "Намалюй себе"; 5-8 класи: години спілкування "Що таке "Я"?", "Азбука здоров'я", "Допоможи собі", "Мої плюси і мінуси"; усні журнали "Дзеркало", "Рівний - рівному"; твір-мініатюра "Я власними очима", "Мое майбутнє"; ігри-вправи "Мое ім'я", "Хто я?"; дискусія "Сенс життя. В чому він?"; конкурс "Намалюй себе"; анкетування; тестування; тренінги; 9-11 класи: психологічні практикуми "Вікові, фізіологічні та психологічні особливості. Це треба знати", "Без кого і без чого я не можу існувати?"; твір-роздум "Мое місце в житті"; години спілкування "Знайди себе", "У чому щастя людини?", "Мое майбутнє", "Що таке стиль, життя?"; презентація книги В.Пекеліса "Як знайти себе"; анкетування; тестування; тренінги.

Навчання підлітків-лідерів (напрям - культура спілкування): вчимося висловлювати власну точку зору: посилання на джерело, авторитет, думку; з'ясування думки співрозмовника; згода; заперечення; початок розмови; стимулювання розмови; припинення розмови; корекція розмови; оцінка висловлювання; узагальнення.

Правоосвітницька робота підлітків – лідерів серед однолітків: з українського етикету. Як себе поводити сучасній молодій людині. Толерантність. Вимога часу чи моральна категорія.

Опорні поняття: цінність, відповідальність, самооцінка, позиція, суб'єктивність, самосвідомість, рефлексія, особистісна культура, моральність, духовність, самовдосконалення, саморозвиток.

РОЗДІЛ III. "СТВОРИ СЕБЕ САМ"

Пам'ятка школяреві: Ніколи не забувай, що ти живеш серед людей. Не завдавай жалю, образи, неспокою, тяжких переживань іншій людині. Людина народжується для того, щоб залишити по собі слід вічний. Людина – господар своїх бажань. "Найбільша перемога - це перемога над собою" (Л.Леонов). Примушуй себе робити те, чого не хочеться, але треба. Справжня людина вміє наказувати собі і бути слухняною своїй суворій волі. "Краща у світі мета – стати хорошою людиною!" (Цицерон).

Класний керівник: пріоритетним напрямом виховання є "...утвердження принципів загальнолюдської моралі, справедливості, патріотизму, працелюбності, інших добродійностей..." Формування усвідомленого, дієвого ставлення школярів до засвоєння загальнолюдських моральних цінностей, терпиме ставлення до старших, хворих, нездолених, розуміння недоторканості особи, ставлення до іншої людини як найвищої цінності, розвитку готовності творити добро і боротися проти зла. "Виховання є передання найкращих моральних заповітів і знання попередніх поколінь, для того, щоб із дитини виробилася людина у найкращому значенні слова, найкраще фізично й інтелектуально пристосована до умов життя" (С.Русова).

Програмні тези : Хто я є ? Мої найкращі риси. Яким я себе бачу ? Мої ідеали. Самоконтроль за власною поведінкою. Я пізнаю себе. Самовиховання . Мої моральні цінності . Цінності особистого життя. "Повага до людей є повагою до самого себе" (Д.Голсуорсі). Самоповага і самооцінка. Культура здоров'я і здоровий спосіб життя.

Види діяльності: 1-4 класи: ранок "Ми тепер учні"; бесіда "Що таке "добре", що таке "погано"?" ; години спілкування "Умій учитись, щоб уміти трудитись", "Самолюб нікому не люб"; колективна творча справа "Подумай про інших"; ігри - заняття "Похвала добрим дітям", "Якості культурної людини"; 5-8 класи: захист проекту "Світ моїх захоплень"; година спілкування "Створи себе сам"; відверта розмова "Який я є ?"; психологічні практикуми "Знайди себе", "Віра в себе", "Захист самохарактеристик";зустрічізпсихологом;анкетування; тестування; діагностування; тренінги; виставки технічної творчості, образотворчого мистецтва; 9-11 класи: круглий стіл "Мое майбутнє"; вечір "Доброта душі людської"; година спілкування "У чому щастя людини ?"; рольова гра "Шукаю свою професію "; анкета "Чому я такий ?"; тест "Я і здоровий спосіб життя"; зустрічі з психологом; тренінги; мозковий штурм "Проблеми підлітків сьогодні".

Навчання підлітків-лідерів (напрям – культура здоров'я і здоровий спосіб життя): Самоконтроль і самооцінка фізичного та психічного розвитку підлітка-хлопчика (тести). Самоконтроль і самооцінка фізичного та психічного розвитку підлітка-дівчини (тести).

Опорні поняття: мораль, патріотизм, працелюбство, добродійність, справедливість, ставлення.

У записник школяреві: "Тільки те, до чого дійшов сам, - висікається в голові, серці, душі" (Народна мудрість). "Самовиховання - це творення себе" (Народна мудрість). "Найгірше, чому може навчитись молодь, - легковажності. Бо вона породжує ті задоволення, з яких розвиваються вади" (Демокрит). "Посійте вчинок - здобудете звичку, посійте звичку - здобудете характер, посійте характер - і ви здобудете долю" (У. Теккерей). "Велика воля – це не тільки вміння щось побажати і досягти, але й уміння заставити себе відмовитись від чогось, коли це потрібно" (А.С.Макаренко).

РОЗДІЛ IV. "ГАРМОНІЯ ДУШІ І ТІЛА"

Пам'ятка школяреві: "Сили тілесні з душевними є в такому тісному союзі, що від переважування однієї і друга терпить недостачу" (Духнович). "Чистота тіла досягається миттям, чистота душі - лише правдивістю" (народна мудрість). "Гігієна духу має на увазі і гігієну тіла" (О.Реріх).

Класний керівник: повинен вміти проектувати модель особистості, розвитку її організму, сприяти усвідомленню учнями, що фізичне удосконалення тісно пов'язане з духовним і моральним. Розвивати у дітей інтерес до здорового способу життя. Виховувати почуття гідності, гуманізму, кращі риси особистості: людяність, милосердя, співчуття, взаємоповагу, взаєморозуміння. "Найважливіше із людських зусиль - прагнення до моральності. Від неї залежить наша внутрішня стійкість і саме наше існування. Лише моральність у наших вчинках надає красу і гідність нашому життю. Зробити її живою силою і допомогти чітко усвідомити її значення – головне завдання освіти" (А.Ейнштейн).

Програмні тези: турбота про гігієну тіла - це є турбота про фізичне здоров'я і духовне одночасно. Фізичне удосконалення. Біблійне вчення та древня мудрість про фізичне удосконалення людини. Фізична саморегуляція. Моральний ідеал. Ідеальне. Русійні сили ідеалу. Модель сформованої особистості. Гармонія душі і тіла. Життєві цілі та сенс життя.

Види діяльності: 1-4 класи: бесіди "Турбота про здоров'я людини", "Кожен знає, що режим у житті всім потрібний"; рухливі ігри: "День, ніч", "На гірку з гірки", "Удвох з гори" та інші; спортивні змагання: "Веселі старты", "Козацькі забави"; свято "Тато, мама і я - спортивна дружна сім'я"; мандрівки в природу; зустрічі з лікарями; **5-8 класи:** години спілкування: "Гармонія душі і тіла", "Жити поруч"; диспути: "Якою повинна бути мета життя?", "Життя повинне бути красивим - ви погоджуєтесь чи ні?"; валеологічний альманах "Ти і твоє здоров'я"; урок - заочна зустріч "Загартування організму за методами П.І.Іванова, М.Бутейка, Б.С.Толкачова, Софії Русової"; родинні зустрічі; мандрівки в природу; поради лікарів, психолога; інформаційне повідомлення "Дружба і кохання в нашому житті"; рольові ігри: "Чорнильна пляма", "Варіанти поведінки"; вправа-дискусія "Як вберегтися від..."; тестування; анкетування; тренінги; **9-11 класи:** година спілкування "Сенс нашого життя"; диспути: "Що таке життєві цілі?", "Що таке дисгармонія?"; валеологічний альманах "Гармонія душі і тіла"; круглий стіл "Гігієна духу і гігієна тіла"; день відкритих дверей "Здоров'я людини та шкідливі звички"; інформаційні повідомлення: "Коли ви ризикуєте?"; "Етапи набуття навичок впевненості"; вправа "Безпека - небезпека"; поради лікарів, психолога; тестування, анкетування, тренінги.

Навчання підлітків-лідерів (напрям - тютюнопаління): сучасний світ і людина, що курить; подорож по країнах світу (інформація: де і як відносяться до людей, що курять); вимоги держави, суспільства (приклад: Італія - куріння дорівнює вбивству); як перешкодити звичці курити? (Рольові ігри).

Правоосвітницька робота підлітків-лідерів серед однолітків: Це необхідно знати про тютюн. Сучасна цивілізація і людина, що курить... Тютюн завойовує світ. Куріння – шкідлива звичка, чи... Чому люди курять? Як сказати "Ні"! Що стоїть за димовою завісою? Обережно – дівчина!

Опорні поняття: гармонія, людяність, милосердя, співчуття, взаємоповага, взаєморозуміння, сенс життя, ідеал, саморегуляція.

У записник школяреві: "Будь-яке суспільство, де громадяни думають про почесні і задоволення, будь-яке суспільство, яке припускає насильство, несправедливість, будь-яке суспільство, де люди не відчувають ні найменшого довір'я один до одного, будь-яке суспільство, члени якого ні до чого не прагнуть, - приречене" (А.Моруа). "Найсильніший той, хто має владу над собою" (Сенека). "Ціль життя в тому і полягає: жити так, щоб і після смерті не помирати" (М.Джаліль). "Горе людям, які не знають сенсу життя свого" (Б.Паскаль). "Ціль життя є серцевина людської гідності і людського щастя" (К.Ушинський). "Наше тіло є ніби міцним скріпленням, що поєднує і фізичні складові людського організму, і духовні" (О.Реріх).

РОЗДІЛ V. "ВЛАСНЕ ЗДОРОВ'Я – У ВЛАСНИХ РУКАХ"

Пам'ятка школяреві: пам'ятай: "Здоров'я всьому голова", "У здоровому тілі - здоровий дух", "Здоров'я маємо - не дбаємо, а втративши - плачем", "Здоров'я людини - це найдорожчий скарб".

Класний керівник: має формувати з дитячих років свідоме ставлення кожного до власного здоров'я і здоров'я суспільства в цілому; прищеплювати дітям знання, уміння і навички, які допоможуть їм протягом усього життя зберігати і зміцнювати своє здоров'я.

Програмні тези: соціальні норми життя як суспільна угода, що дозволяє зберегти, поліпшити, продовжити життя людей. Гігієна як умова збереження здоров'я та життя. Гігієна як умова сили та краси тіла. Гігієна як умова приємного стану.

Види діяльності: 1-4 класи: години спілкування: "Збережи здоров'я та й на все життя", "Наше здоров'я - у наших руках"; змагання "Здоров'я і спорт поруч ідуть"; фізкультхвилинки; рухливі ігри на природі; екскурсії в природу; зустрічі з лікарями; ранки; спортивні свята; **5-8 класи:** психологічний практикум "Азбука здоров'я"; уроки здоров'я; психологічні тренінги; тестування, анкетування; перегляд та обговорення відеофільмів з даної теми; година спілкування "Збережи здоров'я та й на все життя"; зустрічі з психологом, лікарями; листи-посилання майбутньому поколінню; вправа "Дівчата - хлопці"; відверта розмова "Коли ви ризикуєте?"; рольова гра "Як себе повести?"; **9-11 класи:** психологічний практикум "Це треба знати"; диспути: "Здоровий спосіб життя. В чому він?", "Статеве життя: за і проти?"; психологічні тренінги; уроки здоров'я; перегляд та обговорення відеофільмів з даної теми; година спілкування "Бережи здоров'я змолоду"; зустрічі з психологом, лікарями; твори-роздуми на тему: "Власне здоров'я - у власних руках"; тестування, анкетування; відверта розмова "Сексуальність і ставлення до неї"; вправи: "Шляхи передачі ВІЛ"; інформаційне повідомлення "Як запобігти ВІЛ-інфікування?"; зустріч з лікарем-гінекологом "Безпечний спосіб статевого життя".

Навчання підлітків-лідерів (напрямок - профілактика алкоголізму): Законодавство України на захисті здоров'я молоді. Я - особистість, я - впевнений в собі. Батьки – п'яниці, діти - інваліди. Про яке майбутнє мрієш ти? (Розробки бесід з однолітками).

Правоосвітницька робота підлітків-лідерів серед однолітків: Від пияцтва до злочину - один крок. Алкоголь руйнує здоров'я людини, ще небезпечніший він для молодшої людини. Тверезий спосіб життя – це норма життя. Організуй своє дозвілля без допомоги алкогольного дурману (поради однолітків, ситуаційні завдання і спосіб їх вирішення). Дискотека - це форма активного відпочинку. Як її організувати і провести. Інформація для тебе: що таке алкоголізм? Як не опинитися в його обіймах?

Опорні поняття: здоров'я, гігієна, звички, злочин, спосіб життя, санітарія, культура.

У записник школярів: Здоров'я - найбільше багатство у світі. Коби голова здорова, будуть воли та корова. Поки здоров'я служить, то чоловік не тужить. Хвороба нікого не красить. Без здоров'я нема щастя. Хто здоровий, той багатий, а хто недужий, той бідний. Хворому і мед гіркий. Той здоров'я не цінить, хто хворим не був. (З народної творчості). "Ніщо так не виснажує і не руйнує здоров'я людини, як тривала фізична бездіяльність" (Арістотель). "Існують тисячі хвороб, а здоров'я лише одне" (Л.Берне). "Санітарія - це все. Це профілактика всіх хвороб, а ми дуже любимо лікувати хворих, співчуваємо і шкодуємо за померлими. Мало що робимо, щоб попередити хвороби й ранню смерть" (Бонч-Бруєвич). "Єдина краса, яку я знав - це здоров'я" (Г.Гейне). "Здорова людина - найдорогоцінніший витвір природи" (Карлейль). "Здоров'я - головне життєве благо" (Я.Корчак).

РОЗДІЛ VI. "Я - ЗА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ"

Пам'ятка школярів: пам'ятай, "У здоровому тілі – здоровий дух", пияцтво і злочинність - невіддільні, тютюновий дим - отрута, венеричні хвороби та СНІД - небезпечні для життя, наркотики - "міна повільної дії".

Класний керівник: повинен ознайомити учнів: з історією виникнення паління, із шкідливістю його для організму, сприяти усвідомленню школярами негативного впливу паління на організм і здоров'я людини; із шкідливим впливом наркотиків на організм, з причинами і статистичними даними соціально-демографічного аналізу. Розвивати почуття відповідальності за свої вчинки, свої захоплення, уміння об'єктивно аналізувати соціальне зло - наркоманію; із шкідливістю вживання алкоголю, з причинами заборони державою вживання алкоголю, із даними соціологічних досліджень; із захворюванням на СНІД, венеричними хворобами, з шляхами зараження та засобами лікування, профілактики, вбереження від вірусу. Виховувати почуття людської гідності, критичне ставлення до своєї поведінки та поведінки своїх друзів, виховувати велику силу волі, рішучість, високу свідомість у підростаючого покоління, самосвідомість, інтерес до здорового способу життя.

Проблема очима: юриста: "Шкідливі звички: причини і наслідки"; нарколога: "Медичне позбавлення від шкідливих звичок"; венеролога: "Чума століття"; психолога: "Профілактика девіантної поведінки учнів".

Програмні тези: людини та здоров'я. Здоровий спосіб життя. Регуляція життєдіяльності організму людини. Взаємозв'язок життєдіяльності людини, систем органів та їх функцій. Оригінальні погляди на загартування, харчування, спосіб життя. Алкоголізм, куріння, наркоманія, токсикоманія: розповсюдження, форми прояву і стадії розвитку. Вплив шкідливих звичок на психіку людини. Профілактична робота.

Види діяльності: 1-4 класи: години спілкування: "Сонце, повітря, вода - наші найкращі друзі", "Азбука здоров'я", "Це треба знати"; конкурс малюнків "Хочу бути здоровим"; свято "У здоровому тілі - здоровий дух"; прогулянки в природу; ігри на свіжому повітрі; **5-8 класи:** тижні здорового способу життя; "круглий" стіл "Правова відповідальність неповнолітніх"; години спілкування: "Уміє сказати "Ні!", "Наше здоров'я і наркотичні речовини", "Алкоголь - ворог здоров'я"; "Нікотин і підліток"; усний журнал "Вибирай сам - тютюн чи здоров'я"; конкурс плакатів "Шкідливі звички та їх наслідки"; конкурс "Шкідливі якості речовин та наслідки їх вживання"; зустрічі з лікарями, психологом, юристом; конкурс

учнівських рефератів "Знати і виконувати закон"; мозкові штурми: "Що ми знаємо про наркотичні речовини?", "Засоби реклами"; вправа "Створи антирекламу"; тестування, анкетування, тренінги; **9-11 класи**: участь у тижні здорового способу життя; конференція "Підліток і закон"; години спілкування: "Наркоманія і СНІД", "Кохання і секс", "Вплив наркотичних речовин на людину"; лекції; індивідуальні бесіди; усний журнал "Ми - за здоровий спосіб життя"; рейди "Підліток"; зустрічі з лікарями, психологом, юристом; аукціон "Що означає здоровий спосіб життя?"; вправа "Коло асоціацій зі словом "залежність" "; дискусія "Яка моя особиста позиція"; тестування, анкетування, тренінги.

Навчання підлітків-лідерів (напрям - профілактика наркоманії): Тобі необхідно **знати**: особливості наркотизації в підлітковому віці. Тобі необхідно **вміти**: орієнтуватися в середовищі підлітків, що вживають наркотики; виробити свою лінію поведінки; володіти різномісною інформацією про наркотики. Тобі необхідно: визначитись, чи можеш ти самостійно діяти; залучити в разі потреби до співбесіди; довести необхідну інформацію однолітку; переконати зупинитись; залучити до просвітницької роботи якнайбільшу кількість однолітків; створювати молодіжні гуртки, які здатні діяти в перешкоді розповсюдження наркотиків.

Правоосвітницька робота підлітків-лідерів серед однолітків: Наркоманія – проблема особистості чи проблема людства. Наркоманія - хвороба, що знищує твоє особисте "Я". Вони вживають наркотики... Наркоманія – шлях до злочину. Чи знаєш ти, що... Якщо вживаєш наркотичні речовини? Ти повинен знати, як протидіяти цій хворобі. Якщо ти попав у наркозалежність? До кого звертатися? Де ти можеш отримати допомогу? Твоє власне здоров'я і особисте благополуччя не сумісні із вживанням наркотиків.

Опорні поняття: здоровий спосіб життя, регуляція, загартування, шкідливі звички, закон, тренінг.

У записник школяреві: "Якщо в країні багато злодіїв і п'яниць, то це завдає багато шкоди чесним людям" (Алішер Навої). "Хто вино любить, той себе губить" (прислів'я). "Людство могло б досягти неймовірних успіхів, якби воно було більш тверезим" (Й.Гете). " Не пийте вина, не засмічуйте серце тютюном - і ви проживете стільки, скільки прожив Тиціан" (І.Павлов). "Від куріння тупієш. Куріння - хороша річ для бездіяльних людей" (Й.Гете). "Люди, невже вам не страшно, Поспішіть, відверніть зло, Щоб глуха байдужість Вам на совість каменем не лягла!" (Р.Гамзатов).

РОЗДІЛ VII. "ЗДОРОВИЙ ДУХ ДАЄ ЗДОРОВЕ ТІЛО"

Пам'ятка школяреві: пам'ятай, здоров'я - це не тільки відсутність хвороби, але й стан найбільшого фізичного, психологічного, соціального благополуччя. "Бережи одяг поки новий, а здоров'я – доки молодий" (народна мудрість).

Класний керівник: має знайомити учнів з науковим поглядом на проблеми життя і довголіття, з уявою про життя та з системами здоров'я видатних людей світу. Сприяти розвитку інтересу до проблеми довголіття, бережного ставлення до здоров'я. Виховувати почуття відповідальності за життя і довголіття своє та своєї нації.

Проблемні тези: довголіття людини. Від чого воно залежить? Ти і твоє здоров'я. Принципи продовження життя людини. Наукові методи продовження життя людини. Можна купити все, купити не можна здоров'я. Раціональне харчування. Харчування як джерело енергії. Вітаміни – регулятори різних життєвих процесів організму.

Види діяльності: **1-4 класи**: подорож "Лікарські рослини нашого краю"; екскурсія "Природа - рідний дім"; години спілкування: "Бережи здоров'я змалку", "Режим дня і харчування"; години здоров'я: "Здоров'я -багатство людини", "Ростемо здоровими"; спортивні змагання; рухливі ігри; спортивне свято "Сильні, сміливі, спритні"; зустрічі з лікарями; **5-8 класи**: тест "Чи маєте ви загрозу для свого здоров'я"; години спілкування: "Курити - здоров'ю шкодити", "Всі ми господарі природи, то ж збережемо її вроду"; валеологічні ігри, бліц - ринги; години здоров'я "Одна із умов одужання - бажання бути здоровим"; свято "Острів здоров'я - дитинства край. Завжди для себе його відкривай"; день відкритих дверей "Здоров'я дитини та шкідливі звички"; спортивне свято "Тато, мама і я - спортивна сім'я"; мозковий штурм "Ситуації, в яких є ризик зашкодити своєму здоров'ю"; дискусія "Що робити, якщо друг почав вживати наркотики"; тестування, анкетування, тренінги; **9-11 класи**: тест "Чи доживеш ти до 70-ти років?"; година спілкування "Проблеми життя і довголіття"; валеологічний альманах "Роздуми про здоров'я"; година здоров'я "Здоров'я маємо – не дбаємо, а згубивши - плачемо"; урок-зустріч "Загартування організму за методом М.Бутейка"; клуб знавців "Найбільше багатство - здоров'я"; зустріч з лікарями " У країні Здоров'я"; мозковий штурм "Ситуації, які потребують відповідальних рішень"; рольова гра "Як показати свою незгоду"; тестування, анкетування, тренінги.

Навчання підлітків - лідерів (напрям - профілактика СНІДу та ХПСШ): ХПСШ . СНІД. Про це необхідно знати. Відверто про таємне. Проблеми ранніх статевих стосунків. Небезпечний секс та його наслідки. Традиції сексуальних стосунків в українській родині. Дівоча цнотливість, юнацьке лицарство - запорука здорової сім'ї, здорової нації. Правоосвітницька робота підлітків - лідерів серед однолітків: СНІД і наркотики - дві хвороби, що знищують людину. Що необхідно знати про сексуальні стосунки

дівчини та юнака. Як розібратися в сексуальних цінностях. СНІД як наслідок безвідповідального кохання. Що треба знати щоб не захворіти на СНІД. ХПСШ. Проблеми людей, що хворіють на ХПСШ. Інформація про сучасні засоби попередження захворювання на СНІД і ХПСШ. Де і хто може тобі допомогти в разі, якщо ти захворів.

Опорні поняття: життя, довголіття, валеологія, режим, зусилля, правопросвітництво.

У записник школяреві:

Поради: " Щоб стати здоровим, потрібно докласти власні зусилля, постійні й значні"(Амосов).

Німецький лікар Христофор Гуфеланд для бажаючих довго прожити радить: 1. Не те нас харчує, що ми їмо, те харчує, що перетравлюється. 2. Хто хоче жити довго, хай їсть довго, повільно, бо їжа в роті повинна пройти і ступінь обробки, і асиміляцію. 3. Треба уникати під час пиття й їжі швидкого переходу від теплого до холодного. 4. Під час їжі не треба читати, щось завчати або працювати головою. Веселість - один із засобів, що допомагає травленню, а отже і продовжує життя . 5. Не треба наїдатись до того, що раптом відчуваєш в себе шлунок. 6. Треба вживати більше рослинної їжі, ніж тваринної . 7. Ніщо так не шкодить здоров'ю, як їжа у будь-яку пору. 8. Люди, які п'ють тільки воду, мають кращий апетит і краще зберігають свої почуття й пам'ять, ніж ті, котрі п'ють вино. 9. Немає кращої радості для продовження життя, ніж ті, що ми відчуваємо серед нашого сімейства, у спілкуванні з приємними людьми, серед насолодження красою природи. 10. Серед довгожителів немає ледарів, ненажер і п'яниць.

РОЗДІЛ VIII. "ЗАКОН ОДИН ДЛЯ ВСІХ"

Пам'яткашколяреві: пам'ятай, "Закон захищає і оберігає передусім тебе, твою сім'ю, твоє щастя, майбутнє твоїх дітей" (В.Сухомлинський). "Наша повага до загальних правил моральності і є власне почуття обов'язку" (А.Сміт). " Порушувати закон – все одно, що рубати сук, на якому ми сидимо" (В.Сухомлинський).

Класний керівник: повинен ознайомити учнів з Конвенцією про права дитини, виховувати в них повагу до основних обов'язків людини і громадянина;поглибити та зміцнити правові знання школярів; розширити правознавчий світогляд; виховувати інтерес до правових знань; популяризувати правові закони; формувати правову культуру школярів, моральні почуття, які б регулювали їхню поведінку: почуття законності обраної мети, правомірності шляхів і засобів їх реалізації, справедливості, відповідальності тощо. Виробити у дітей навички і звички високоморальної поведінки. Формувати активну позицію в соціальній сфері, тобто негативне і нетерпиме ставлення до проявів девіантної поведінки іншими та аморальних вчинків.

Програмні тези: правопорушення і злочин. Правопорушення і юридична відповідальність. Причини злочинності в нашому суспільстві. Робота державних органів і громадськості спрямована на попередження правопорушень ізлочинності. Особливостікримінальної відповідальності стосовно неповнолітніх. Злочин і покарання. Права дітей у : Конституції України, Конвенції про права дитини, інших документах. Поговоримо про Закон. Для чого потрібні закони? Права і обов'язки громадян України.

Види діяльності: 1-4 класи: години спілкування "Поговоримо про Закон", "Закон один для всіх"; курс "Права дитини в малюнках"; година права "Знаємо свої права, виконуємо свої обов'язки"; зустріч з працівниками органів внутрішніх справ; **5-8 класи:** година спілкування "Знаємо свої права, виконуємо свої обов'язки" (до річниці прийняття Генеральною Асамблеєю ООН "Конвенції про права дитини"); гра "Чарівна регата" на тему: "Діти та їх права"; диспути: "Зобов'язаний бути громадянином", "Дорожи дружною", "Кого можна назвати культурною людиною ?"; тематичний вечір "Ти громадянин вільної України"; зустрічі з працівниками правоохоронних органів; тренінги; інформаційне повідомлення " "Конвенція ООН про права дитини" - головний міжнародний документ щодо захисту дітей"; вправа "Права дитини у малюнках"; **9-11 класи:** юридичні аукціони; брейн-ринги правознавців; години спілкування: "Закон і право", "Знай свої права", "Конвенція ООН про права дитини"; ігри: "Правовий ринг ", "Чарівна регата", "Що? Де? Коли?"; диспути: "У чому сенс і щастя життя ?", "У чому краса людини ?"; тематичні вечори: "Злочин і покарання", "Поговоримо про Закон"; зустрічі з працівниками правоохоронних органів; тренінги.

Навчання підлітків-лідерів та їх правоосвітницька робота серед однолітків (напрям - права дитини та захист її здоров'я): Державні установи, громадські організації, що забезпечують твій соціальний захист. Законодавство України про соціальний захист дітей та молоді. Коли у тебе виникла потреба у захисті ? Як потрібно діяти. До кого звернутися. Твої права. Як ними користуватися. Конституція України - основний Закон держави, за яким ти повинен жити.

Опорні поняття: закон, порушення, злочин, юридична відповідальність, кримінальна відповідальність, соціальний захист.

У записник школяреві:

ЗНАЄМО СВОЇ ПРАВА, ВИКОНУЄМО СВОЇ ОБОВ'ЯЗКИ.

ОБОВ'ЯЗКИ ДІТЕЙ:	ПРАВА ДІТЕЙ:
------------------	--------------

<p>1. Систематично та глибоко оволодівати знаннями та навиками.</p> <p>2. Дотримуватись вимог законодавства України.</p> <p>3. Дотримуватись моральних та етичних норм.</p> <p>4. Виконувати вимоги Статуту школи.</p> <p>5. Берегти природу, пам'ятки історії та культури.</p>	<p>1. Право на життя.</p> <p>2. Право на охорону здоров'я.</p> <p>3. На здобуття освіти шляхом вибору різних форм навчання.</p> <p>4. На користування бібліотеками, спортивними залами, обладнанням своєї школи.</p> <p>5. Право брати участь у різних олімпіадах, конкурсах.</p> <p>6. Право брати участь у громадському самоврядуванні школи.</p> <p>7. Право брати участь у діяльності об'єднань громадян.</p>
---	---

ПРАВА ДІТЕЙ

Конвенція ООН про права дитини (прийнята 20 листопада 1989 року)	Конституція України (прийнята 28 червня 1996 року)
№, зміст статті:	№, зміст статті:
<p>2: Держави-сторони поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією; за кожною дитиною, без будь-якої дискримінації, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я та народження дитини, її батьків чи законних опікунів.</p> <p>6, п.1: Держави-сторони визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя.</p> <p>8: Держави-сторони зобов'язані поважати право дитини на збереження своєї індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки.</p> <p>14: Держави-сторони поважають право дитини на свободу думки, совісті та релігії.</p> <p>19: Держави-сторони вживають всіх необхідних заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації.</p> <p>22: Держави-сторони вживають необхідних заходів, щоб забезпечити дитині, яка бажає одержати статус біженця або яка вважається біженцем, належний захист і гуманітарну допомогу в користуванні застосовуваними правами.</p> <p>24: Держави-сторони визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я.</p> <p>28: Держави-сторони визнають право дитини на освіту.</p> <p>29: Держави-сторони погоджуються щодо того, що освіта дитини повинна бути спрямована на:</p> <p>а) розвиток особи, талантів, розумових та фізичних здібностей дитини в повному обсязі;</p> <p>б) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови та національних цінностей країни.</p>	<p>24: Громадяни мають рівні права конституційні та свободи, та є рівними перед законом.</p> <p>52: Діти рівні у своїх правах незалежно від походження.</p> <p>27: Кожна дитина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути позбавлений свавільно життя. Обов'язок держави захищати життя людини.</p> <p>25: Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство... Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.</p> <p>35: Кожен має право на свободу світогляду та віросповідання.</p> <p>52: Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом.</p> <p>49: Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.</p> <p>53: Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою.</p>

ЛІТЕРАТУРА:

1. Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян" // Урядовий кур'єр. – 1999. – 6 травня.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. // Освіта України. – 2002. – №33. – 23 квітня.
3. Концепція превентивного виховання. – К.: АПН України. – 2000. – 10 с.
4. Оржеховська В.М. Методика позбавлення неповнолітніх наркогенних звичок. – К., – 1995. – 260с.

Одержано редакцією 12.09.2002.

УДК: 376. 2. 018. 262

Г.П. КОСОБУЦЬКА

СУЧАСНА СІМ'Я ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

ЗМІСТ

Передне слово.....	3
Сагач Г.М. Духовні джерела України.....	4
Чикалюк З.О. Духовно-моральний розвиток особистості в позашкільному закладі.....	8
Бричок С.Б. Викладання християнської моралі: екскурс і історію.....	12
Лавренюк В.М., Ціпан Т.С. Громадянське становлення свідомості і самосвідомості старшокласників в навчально-виховному процесі.....	15
Дем'янюк Т.Д. Інноваційна діяльність педагогів.....	18
Тимошук Н.С. Впровадження активних форм і видів діяльності старшокласників в умовах особистісно зорієнтованого виховання.....	20
Рабченко Т.С. Педагогічні технології управління виховним процесом в сучасній школі.....	26
Безкоровайна О.В. Проблеми виховання учнівської молоді в душі толерантності: інноваційний аспект.....	28
Дем'янюк Т.Д., Кириленко С.В., Камінська Є.І., Гавлітіна Т.М. Положення про українську національну школу-родину.....	31
Страшний В.І. Соціально-педагогічні умови модернізації змісту виховання учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл на родинних традиціях українського народу.....	40
Петренко В.В., Дежнюк Г.С. Впровадження інноваційних форм національно-патріотичного виховання в позаурочній діяльності учнів сучасної школи.....	43
Мельничук Л.С., Байрамова М.Г. Діяльність методичної служби району: інноваційний підхід.....	47
Делідон С.В., Семенчак М.І. Превентивне виховання дітей та юнацтва в сучасній школі.....	49
Єнін В.М., Гордієвич Г.В. Естетичне виховання школярів у системі діяльності Малої академії народних мистецтв та ремесел.....	51
Умурзакова Т.Ф., Умурзаков С.Д. Інноваційна діяльність педагогічного колективу Рівненської державної гуманітарної гімназії.....	54
Гурінчук Л.С., Дем'янюк Т.Д., Мельничук В.Ф. Цільова творча програма превентивного виховання школярів.....	64
Кособуцька Г.П. Сучасна сім'я як основний фактор соціальної реабілітації дітей-інвалідів.....	71
Сойчук Р.Л. Сучасний стан трудового навчання в об'єднаній школі Великобританії.....	75
Середович В.В. Розвиток творчого мислення молодших школярів засобами образотворчого мистецтва.....	79
Кулакова Л.М. Особливості розвитку творчості у підлітковому віці.....	85
Белова С.А. Концепція вчителя у педагогічній системі представників Бременської школи.....	87
Сременко Л.В. Підготовка майбутніх педагогів до реабілітаційної роботи в інтернатних закладах.....	89
Свириденко С.О. Активні методи навчання і виховання у формуванні здорового способу життя школярів.....	92
Зубілевич М.І. Скаутський рух: специфіка виховного процесу підростаючого покоління.....	98
Коваленко Є.І. Використання спадщини вітчизняних і зарубіжних педагогів у створенні інноваційних виховних технологій.....	99
Дулак Н.В. До питання національного виховання у Німеччині кінця XVIII–початку XIX століття.....	105
Головко М.Б. Проблема виховання духовності особистості в історії педагогічної думки.....	108
Савченко І.Д. Генеза виникнення та формування довіри у дітей.....	112
Курінна С.М. Використання народних сміхових традицій у вихованні почуття гумору дошкільників.....	116
Кривошея Н.Б., Кривошея Д.В. Початкове економічне виховання старших дошкільників засобами дитячої літератури.....	121
Захарова Н.М. Система пізнавальних завдань як основа формування операційних знань молодших школярів.....	125
Гоголь Н.В. Розвиток мовлення школярів в системі початкової літературної освіти.....	127
Процюк В.М. Використання потенціалу української народної музичної творчості у морально-естетичному вихованні школярів.....	132
Одерій Л.С., Роздимаха А.І. Розвиток естетичного ставлення до оточуючого – засіб оновлення системи естетичного виховання дітей.....	134
Дятленко Т.І. Естетичне виховання старшокласників засобами літературного пейзажу.....	138
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем'яненко І.О., Федорова І.Л. Готовність випускників Рівненського державного гуманітарного університету до професійної діяльності.....	141
Буцяк В.І. Фортепіанна підготовка студентів вищих педагогічних закладів на основі історико - стилісового підходу.....	151
Маковська О.О. Проблема наступності в системі школа – вуз у вітчизняній педагогіці.....	153
Михальська В.Р. Управлінський аспект професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.....	156
Сингаївський Д.В. Художнє конструювання – важливий етап підготовки вчителя загальнотехнічних дисциплін до творчої праці.....	158
Цюлюпа С. Д. Вільний час студентів як соціально-педагогічна проблема.....	162
Михайліченко І.В. Фізичне виховання працівників органів внутрішніх справ у контексті формування їхньої професійної культури.....	167
Відомості про авторів.....	172

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

**Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету**

Випуск 24

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Дем'янюк Т.Д.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.09.2002 р. Підписано до друку 29.11.2002 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 24,8. Обл. вид. арк. 25,66. Замовлення № 16/1 Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 176 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 5.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики громадянського виховання, а також з питань педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в дошкільних закладах, сучасній школі, вищих навчальних закладах та позашкільних установах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також працівників позашкільних установ.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20